

LA NECRÒPOLI ROMANA DE VILASSAR DE DALT. RESULTATS PRELIMINARS DE L'EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA A LES PISTES D'ATLETISME

Marc Bosch de Dòria
Lourdes Moret Pujol
Antequem, SL

L'Ajuntament de Vilassar de Dalt està construint unes pistes d'atletisme al solar situat entre els carrers Pius XII, Reina Elisenda i Les Guilleries, amb el suport econòmic del Fons Estatal d'Inversió Municipal (obres del «Plan E»). Atès que és una zona qualificada d'expectativa arqueològica, l'empresa Antequem, SL ha portat a terme una intervenció arqueològica, amb la col·laboració de la secció d'arqueologia del Museu Arxiu de Vilassar de Dalt.¹

L'obra consta de dues fases executives. La primera, que l'empresa Ferros Iluro, SA ha portat a terme entre els mesos de maig i agost de 2009, ha consistit en la construcció dels murs perimetrals de formigó i l'excavació del terreny fins a la cota necessària per a les pistes. Paral·lelament, també s'han començat a construir els vestuaris, a la banda nord-est del solar. La segona fase consistirà en la construcció de les pròpies pistes, serveis, graderies, etc., a càrrec de l'empresa Servicios y Obras Barcelona, SL.

La primera part dels treballs ha suposat un important moviment de terres, que han deixat al descobert nombroses restes arqueològiques. Algunes s'han excavat i documentat exhaustivament per facilitar la continuïtat de l'obra; d'altres, en canvi, s'han identificat i situat topogràficament per protegir-les i planificar futures actuacions. Amb aquesta comunicació presentem els resultats preliminars de la recent campanya arqueològica. Atès que els treballs encara estan en curs, la major part de restes de moment no es podran interpretar completament i les conclusions tampoc seran definitives.

EL JACIMENT DE «SOTA EL CAMP DE FUTBOL»

L'arqueòleg Marià Ribas publica la troballa de diversos enterraments de secció triangular i altres de secció quadrada i teules, a sota de l'antic camp de futbol de Vilassar de Dalt (RIBAS 1952). Pau Ubach, a les seves memòries «etnoarqueològiques», ens relata de nou la troballa (UBACH 1994).

A les notes del seu arxiu, Marià Ribas concreta que es varen localitzar vuit enterraments sencers i altres de desfets. Entre les troballes de ceràmica, enumera el tros d'una llàntia amb la decoració d'un gall, un fragment de ceràmica amb la meitat d'una cara d'home barbut de front, un broc i tres trossos més de ceràmica llisa; nou fragments de *terra sigil·lata*, un amb motius vegetals en relleu, a banda d'abundants fragments de ceràmica comuna, molt escampada per la superfície (PREVOSTI 1981).

L'any 2008, amb motiu de la construcció del CEIP Francesc Macià, l'empresa Arqueociència Serveis Culturals, SL va portar a terme un seguiment de les obres i l'excavació de diverses restes arqueològiques que s'hi varen localitzar. En aquesta intervenció es varen localitzar una «riera fossilitzada» i onze «cubetes» excavades al subsòl que, segons Oriol Achón, probablement eren destinades a algun procés productiu, com ara adobs per a pells o tint de teixit. Aquestes estructures s'haurien amortitzat entre els segles II i III dC (ACHÓN 2009).

Aquests antecedents històrics i arqueològics ja pressuposaven l'existència d'un jaciment de cronologia romana, relacionat amb un assentament d'explotació agropecuària tipus *villae*, d'una cronologia entre els segles I fins al III dC. D'altra banda, també s'hi havia documentat una sèrie de sepultures, vinculades a una àrea de necròpoli pertanyents a la darrera fase de l'esmentada vil·la. És difícil d'acotar la cronologia dels enterraments, perquè desconeixem si els materials apareguts estaven directament associats a les sepultures.

El jaciment «Sota el Camp de Futbol» està inclòs en l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya (IPAC) i en el Pla Especial del Patrimoni Arquitectònic i Ambiental de Vilassar de Dalt (2000) amb el núm. 22 G. Tot aquest sector de Vilassar de Dalt està considerat com a zona d'expectativa arqueològica.

EL CONTEXT ARQUEOLÒGIC

La presència de restes arqueològiques en aquest indret no és un fet casual, atesos els nombrosos jaciments que es documenten en aquest sector de la comarca de Maresme. En aquest sentit, Vilassar de Dalt i els municipis limítrofs són molt rics, amb vestigis des de la prehistòria fins a l'edat mitjana.

La presència d'una vil·la en un territori anava lligada a la seva explotació i, per tant, a la creació d'unes instal·lacions adequades per als productes que es cultivaven i les activitats que s'hi realitzaven. Els agrònoms romans assenyalaven, a més de la importància del medi on s'ubiquen les vil·les que calia conèixer, les característiques de la zona i la seva climatologia per tal de conrear els productes adients en les condicions òptimes. En aquest sentit, calia situar-se en zones amb terrenys fèrtils i de fàcil accés, ja que un accés dificultós podria encarrir el producte i dificultar la seva arribada a un mercat (Columel·la L I, III, 1). A més, les vil·les havien d'estar ben comunicades, era per això que calia que estiguessin a prop de vies de comunicació, tant terrestres, com marítimes o fluvials (Columel·la L I, III, 3-4).

Un altre element fonamental era la proximitat dels recursos aquífers, ja fos mitjançant la creació de pous, com per la proximitat de rius o rieres. L'aigua no només era utilitzada per abeurar les persones i els animals, sinó que també s'utilitzava per regar, segons el tipus de cultiu, o bé, en alguns processos productius, com ara en l'elaboració de l'oli (Columel·la L I, V, 1-4). Tanmateix, aconsella allunyar la casa de les aigües estancades, ja que podien resultar insalubres i ocasionar malalties, o bé, la presència d'animals indesitjats (Columel·la L I, V, 6).

Al jaciment «Sota el camp de futbol» no s'han localitzat restes constructives, però sens dubte que estava relacionat amb la *pars rustica* d'una vil·la que podria tenir el seu nucli principal (*pars urbana*) a la zona de can Maians (vil·la de Can Torredeta, Can Llimona o la Gran Vilassa), a prop de la riera de Vilassar, o a Can Nolla / Santa Anna, al costat de la Via Augusta. Així doncs, la ubicació d'aquest establiment devia respondre als consells dels agrònoms antics, ja que es trobava situat en un enclavament estratègic, proper a les vies de comunicació (via augusta i les rieres com a camins), i a la ciutat d'Iluro, que en aquest moment era el nucli aglutinador administratiu, cultural, comercial i religiós.

RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Tenint coneixement dels antecedents d'aquesta zona de Vilassar de Dalt, no ens va sorprendre gens la localització de dues sitges i una fossa d'extracció d'argiles, en el moment d'enderrocar l'antic mur de tancament de les pistes, tan bon punt s'iniciaren les obres. L'excavació d'aquestes estructures, unes associades a l'emmagatzematge de cereal i, l'altra, relacionada amb la producció d'estrís de ceràmica, evidenciava encara més l'existència d'un jaciment en aquest indret. Finalment, va ser amb

les tasques de rebaix del terreny fins a la cota necessària per a la construcció de les pistes d'atletisme, quan es van posar al descobert la major part de les restes.

Malgrat tot, encara no s'han acabat les tasques d'excavació i documentació de les troballes, a causa del fet que es va haver de prioritzar l'excavació de les estructures afectades pel desenvolupament de l'obra. És a dir, algunes de les estructures quedaven afectades pel traçat del circuit de les pistes, de manera que primer es van haver de documentar aquestes, en detriment de la resta. Així doncs, els treballs d'excavació realitzats, han permès de documentar un total d'onze sitges, tres fosses d'extracció d'argiles, un *lacus* amb un revestiment d'*opus signinum*, rases de vinya, un forn i vint-i-vuit tombes.

Les restes localitzades formen dos grups diferenciats, pel que fa a l'ocupació de l'espai. Les estructures de tipus industrial i agropecuari es situen a la banda nord oest del jaciment, més o menys properes al CEIP Francisc Macià. Pel que fa a la fossa d'extracció d'argiles 2, que va ser parcialment excavada en la intervenció del 2008 i es va qualificar de «riera fossilitzada», té planta allargada i creua el solar de nord a sud. La cronologia d'aquestes restes s'ha de situar, grosso modo, en època altoimperial.

La necròpoli estaria situada a la part central del solar, al costat sud-est respecte de les estructures agropecuàries, tot amortitzant una part d'una de les fosses d'extracció d'argiles i el forn. Per tant, s'ha d'entendre que les estructures agrícoles estaven en desús en el moment en què es comença a sebullir en aquest indret.

MORFOLOGIA I TIPOLOGIA DE LES TOMBES LOCALITZADES

La intervenció arqueològica ha permès identificar vint-i-vuit tombes, de les quals, de moment, només se n'han excavat tres a efectes de mostreig. La major part d'aquestes estructures corresponen a tombes de caixa de pedra i coberta de lloses, però també se n'han identificat en fossa simple i d'altres amb estructura de *tegulae* o maó, i estan orientades de E-W, però també n'hi ha algunes de N-S. Per tant, és possible que ens trobem davant una necròpoli amb diverses fases d'enterrament. De fet, això encara és una hipòtesi, ja que la majoria de tombes encara estan pendents d'excavar i algunes, fins i tot, de delimitar. Descriurem cada una de les sepultures de forma individualitzada, per tal de poder fer-nos una idea de les característiques principals d'aquesta necròpoli i aproximar-ne una cronologia. Cap de les tombes excavades tenien aixovar o dipòsit funerari.

TOMBES 1A I 1B

La tomba 1a (1'70m per 0'60m) és una estructura de planta rectangular, de caixa de *tegulae*, sense coberta i orientada N-S. Està excavada en un estrat d'argiles i també retalla el substrat geològic. En superfície es podien observar ossos humans sense connexió anatòmica barrejats amb el nivell d'amortització de la tomba. Amb l'excavació de l'estructura s'ha documentat un individu juvenil en posició de decúbit pron. Manca una part de la tomba a la banda est perquè estava tallada per la tomba 1b, que també tallava el sebollit.

La tomba 1b, en canvi, és en fossa simple, orientada E-W i només està senyalitzada per un fragment d'*opus signinum* i dues pedres a la capçalera (o sigui, a l'interior de la tomba 1a). La inhumació correspon a un individu infantil en bona connexió anatòmica, disposat en posició de decúbit supí, amb les cames estirades, el braç dret posat al damunt del cos i una pedra damunt la part dels peus. En el moment de fer l'aixecament, s'observà que al costat dret de l'infant hi havia una extremitat dreta, d'un individu jove, també en bona connexió anatòmica. Per tant, per fer el dipòsit funerari de l'individu infantil, s'havia hagut de desmuntar una tomba anterior d'un individu jove, que suposem que també fou enterrat en fossa simple.

TOMBA 2

La tomba 2 (1'60 per 0'50), orientada N-S, estava formada per un anell de lloses de pedra amb una *tegula* al costat dels peus i un fragment de *dolia*. També es podien observar ossos humans barrejats amb el nivell d'amortització. Un cop extret el sediment, es va documentar un individu adult de complexió gràcil, enterrat en posició de decúbit supí, amb els braços sobre la pelvis. Es va haver d'eixamplar la fossa per tal de poder fer l'aixecament, de manera que es va documentar una segona estructura delimitada també per pedres i fragments de materials constructius (*opus signinum*, maó i *tegulae*). Aquest enterrament anterior presentava la mateixa orientació i estava excavat en el substrat geològic. S'hi van localitzar dos inhumats més, enterrats simultàniament: un individu adult, disposat en posició de decúbit supí, amortallat i, al seu damunt, un nen.

TOMBA 3

Tomba de fossa simple (1'10 m per 0'60 m), excavada al sòl i orientada E-W. L'estructura, lleugerament arrodonida, estava seccionada a causa de les tasques agrícoles posteriors, de manera que possiblement

una part encara estigui sense excavar. Al seu interior es van documentar tres individus: dos adults i un infantil. Es distingien dos moments d'enterrament: primer, un individu adult gràcil, amb posició de decúbit supí i amortallat; en segon lloc, simultàniament, s'enterren l'altre adult, en posició de decúbit supí, i l'infant, en la mateixa posició. Les restes òssies de tots els individus estan molt remogudes.

TOMBA 4 (pendent d'excavació)

Aquesta tomba es troba pendent de delimitació, només en podem avançar que es troba tallada per la tomba 2 i, possiblement, està orientada N-S. En el moment d'excavar la tomba 2, ens vàrem adonar de l'existència d'un os (húmer esquerre) pertanyent a un altre individu, la qual cosa indica que en talla una altra, pendent d'excavació (Tomba 4).

TOMBA 5 (pendent d'excavació)

Es tracta d'una tomba de lloses de granit, de la qual no es conserva la coberta i presenta una orientació E-W.

TOMBA 6 (pendent d'excavació)

Possiblement, tomba de fossa simple. S'ha identificat aquesta sepultura per unes restes òssies (crani i dents) i no es pot precisar la seva orientació.

TOMBA 7 (pendent d'excavació)

Sepultura formada per lloses de pedra i *tegulae*, de la qual sembla que no es conserva la coberta. Presenta una orientació E-W.

TOMBA 8 (pendent d'excavació)

Tomba de planta rectangular formada per una caixa de maons. No conserva la coberta i s'observen alguns ossos en superfície. Presenta una orientació N-S.

TOMBA 9 (pendent d'excavació)

Es tracta d'una tomba on només s'observen pedres, *tegulae* i ossos humans. Possiblement, té una orientació N-S.

TOMBA 10 (pendent d'excavació)

Estructura pendent de delimitar, de la qual s'observen restes òssies. Es tracta d'una extremitat superior dreta, en connexió anatòmica. Possiblement està orientada E-W.

TOMBA 11 (pendent d'excavació)

Tomba de *tegulae* a doble vessant, amb una *tegula* vertical a la part de la capçalera. Té una orientació E-W.

TOMBA 12 (pendent d'excavació)

Tomba de caixa de lloses de granit, de la qual es conserva la coberta de lloses. També s'observen en superfície ossos humans. Té una orientació E-W.

TOMBA 13 (pendent d'excavació)

Tomba de caixa de pedres, que només s'observen al costat occidental de la fossa. Podria ser de planta rectangular. Té una orientació E-W.

TOMBA 14 (pendent d'excavació)

Tomba de caixa de lloses de granit, que no conserva la coberta. No es conserva sencera i li falta la capçalera. Tallada possiblement per a la realització de tasques agrícoles. Té una orientació E-W.

TOMBA 15 (pendent d'excavació)

Tomba de lloses de granit que no conserva la coberta. Es troba tallada per una rasa i té una orientació E-W.

TOMBA 16 (pendent d'excavació)

Tomba de lloses de granit amb una acumulació de petites pedres a la zona dels peus. No se'n conserva la coberta. Té una orientació E-W.

TOMBA 17 (pendent d'excavació)

Tomba de lloses de granit, amb una acumulació de petites pedres a la zona dels peus. No es conserva cap llosa de la coberta i està tallada per una rasa. Té una orientació E-W.

TOMBA 18 (pendent d'excavació)

Tomba de lloses de granit. No conserva la coberta i pot ser que estigui tallada per una rasa. Té una orientació E-W.

TOMBA 19 (pendent d'excavació)

Tomba de lloses de granit. No conserva la coberta i el costat oest es va malmetre en el moment de la localització. Té una orientació E-W.

TOMBA 20 (pendent d'excavació)

Tomba de lloses de granit, amb una acumulació de pedretes a la part de la capçalera. Té una orientació E-W.

TOMBA 21 (pendent d'excavació)

Tomba en fossa simple, amb unes pedres que delimiten la zona dels peus. Té una orientació E-W.

TOMBA 22 (pendent d'excavació)

Tomba amb la coberta de lloses, no s'observa la caixa de pedra. Podria ser una fossa simple amb coberta de lloses. Té una orientació E-W.

TOMBA 23 (pendent d'excavació)

Tomba de lloses de granit i *tegulae*, de la qual es conserven dues lloses de la coberta. Té una orientació E-W.

TOMBA 24 (pendent d'excavació)

Tomba de lloses de granit amb la coberta també de lloses. Té una orientació E-W i amortitza la fossa d'extracció d'argiles 2.

TOMBA 25 (pendent d'excavació)

Tomba de lloses de granit amb la coberta també de lloses. Té una orientació E-W i amortitza la fossa d'extracció d'argiles 2.

TOMBA 26 (pendent d'excavació)

Tomba possiblement de fossa simple, delimitada amb lloses de granit a la zona de la capçalera i als peus amb *tegulae*. Té una orientació E-W.

TOMBA 27 (pendent d'excavació)

Tomba de planta rectangular delimitada, amb *tegula*, la capçalera i la zona dels peus. Té una orientació E-W.

TOMBA 28 (pendent d'excavació)

Possible tomba de lloses de granit. Es documenten restes òssies en superfície i la seva orientació és indeterminada.

UBICACIÓ I DISTRIBUCIÓ ESPAIAL DE LA NECRÒPOLI

La major part de les tombes estan orientades E-W, tot i que algunes ho estan de N-S. La majoria corresponen a tombes de lloses, tot i que també es documenten algunes sepultures bastides amb materials ceràmics, com ara la *tegula* i maó. D'altres, en canvi, són en fossa simple.

Atès que es tracta de tipologies de tombes baix imperials i tardoromanes, l'orientació N-S és poc freqüent. El sentit E-W respon a criteris de cultes ancestrals que, en els inicis del cristianisme, es relacionen amb la figura de Jesucrist associat al déu Sol, quan el seu naixement «canònic» es va fer coincidir amb el solstici d'hivern, tan celebrat a les poblacions del nord d'Europa. Per altra banda, les fonts patristiques insisteixen en què les pregàries s'han de dirigir cap a orient. Per això, posteriorment, els absis de les esglésies s'orienten cap a l'est.

En canvi, l'orientació N-S no sabem a què es deu. Una explicació podria ser que mentre l'orientació E-W està relacionada amb el sol, la N-S pot estar relacionada amb la lluna. A primera hora del matí els enterraments N-S hi quedarien encarats (SALES 2005). Aquesta explicació es va plantejar com a hipòtesi a la necròpoli del Prat de l'Ori (El Brull, Osona) però no sabem si és vàlida per al jaciment de Vilassar de Dalt.

La distribució en l'espai també és un element d'estudi a tenir en compte. Les tombes de lloses, majoritàriament orientades E-W, es troben situades les unes al costat de les altres formant rengleres, més o menys paral·leles. Les tombes que presenten l'orientació N-S estarien lleugerament allunyades cap al costat meridional. Per tant, això pot fer pensar en un intent d'organització d'aquell espai com a àrea de cementiri, o podria implicar que les tombes pertanyen a dos moments d'enterrament diferents. Per confirmar això, ens haurem d'esperar a completar l'excavació de la necròpoli.

Un altre aspecte a tenir en compte, és l'elevada densitat d'inhumacions en cada una de les tombes excavades. Aquest fet podria ser a

causa d'un moment d'alta mortalitat per una epidèmia, que obligaria a aprofitar al màxim les tombes, independentment de si els sebollits pertanyen o no al mateix grup familiar (RUIZ I SUBIRÀ 2009). Aquesta hipòtesi també s'haurà de confirmar en el moment que s'excavi la resta de la necròpoli i es completi l'estudi antropològic.

CRONOLOGIA

Les sepultures excavades fins ara ens han proporcionat un material ceràmic molt escadusser, que no aporta cap dada significativa que permeti acotar la cronologia a un moment posterior al segle III (moment d'amortització de la fossa d'extracció d'argiles 2). D'altra banda, els rebaixos que s'han produït al terreny, han seccionat la major part de les estructures, de manera que tampoc podem determinar el moment d'amortització d'aquesta necròpoli. Per tant, haurem de buscar paral·lels tipològics que ens permetin donar una datació aproximada del jaciment.

Les sepultures amb caixa de pedra presenten una cronologia molt àmplia, i foren freqüentment utilitzades entre els segles IV i VII. En aquest jaciment, la major part de les sepultures documentades estan formades per lloses de granit, algunes de les quals han conservat la coberta de lloses. La inexistència de coberta en un gran nombre d'enterraments, fa pensar que els rebaixos produïts al terreny i les tasques agrícoles que es podien haver realitzat en aquest indret, les van arrencar.

Els enterraments en caixa o cista de pedres abasten un arc cronològic des d'època tardoromana fins a l'alta edat mitjana, i es troben àmpliament documentades a Catalunya. El context d'aquesta necròpoli s'ha d'emmarcar en una zona rural, allunyada, aparentment, de qualsevol tipus d'edifici religiós, tot i que el fet de trobar-se amortitzant estructures agropecuàries i productives d'època romana, obre les portes a la possibilitat que es tracti més aviat d'una necròpoli tardoromana que alt medieval. Atès que les necròpolis relacionades amb vil·les romanes indiquen una continuïtat d'hàbitat, essent ja cristianitzades després de la crisi del segle III, hom les data entre els segles IV-VI. Si ens trobéssim fora d'un context romà, les possibilitats de datació s'acostarien més al període visigot o altomedieval (MENCHÓN 1995).

A la comarca del Maresme trobem altres necròpolis amb tombes d'aquestes tipologies, ben documentades. Aquest és el cas del jaciment de Ca la Madrona, a Mataró, on un dels tipus de sepultures documentades són les cistes de lloses de pedra. Per tal de determinar la cronologia de les tombes d'aquesta excavació, els arqueòlegs es van centrar en la comparació de la tipologia documentada amb altres necròpolis localitzades

en diferents zones d'Iluro. Així doncs, les tombes de cista de lloses, les daten entre els segles IV al VII dC (GARCIA I CERDÀ 1990).

Fora de la comarca, al Turó del Prat de l'Ori (El Brull, Osona), també s'hi localitzen diverses tombes de lloses i, en aquest cas, orientades tant N-S com E-W, d'una cronologia d'entre els segles IV-V i IX-X (SALES 2005).

En un context rural similar al de Vilassar de Dalt, trobem el jaciment de Can Solà del Racó de Matadepera (Vallès Occidental). Es tracta d'una vil·la romana, en la qual es va excavar una àrea d'emmagatzematge, diversos forns i s'hi va localitzar també dues necròpolis, una de les quals datada entre els segles VI i VII. Es trobava situada a la terrassa inferior del jaciment, i les trenta-tres tombes que s'hi van localitzar es trobaven orientades en direcció E-W, amb el cap a l'oest i els peus a l'est i organitzades en filades. Es van documentar dos tipus de tomba: fosses antropomorfes, amb i sense coberta de lloses, excavades al subsòl; i fosses banyera excavades al subsòl, que també podien ser amb i sense coberta de lloses. Els enterraments eren individuals sense reutilitzacions i en tots els casos es va tractar d'inhumacions primàries i en cap cas es va localitzar aixovar. Segons aquesta tipologia de tombes, es va proposar una datació a l'entorn del segle VII i VIII seguint altres paral·lels coneguts del Vallès Occidental (BARRASETES *et alii* 1998).

La presència de sepultures construïdes amb *tegulae*, maó o, fins i tot, combinant lloses amb fragments de *dolia* o *opus signinum*, han estat àmpliament documentades a l'àrea d'Iluro. La tipologia de *tegulae* a doble vessant s'ha localitzat al Fossar Xic i al carrer de Sant Francesc d'Assís de Mataró, en un context de finals del segle III al segle IV dC. D'altra banda, la cronologia proposada per als enterraments amb elements ceràmics de la necròpolis de Ca la Madrona de Mataró, és als voltants dels segles IV i V dC, assenyalant que a partir d'aquest segle els enterraments de *tegulae* van desapareixent de forma progressiva (GARCIA I CERDÀ 1990).

Les tombes amb *tegula* a doble vessant es documenten també al jaciment de Can Solà del Racó de Matadepera. Es van localitzar quatre estructures, tres de les quals estaven orientades E-W i una N-S, que corresponien a dos adults i dos infants. Aquests enterraments es trobaven amortitzant un abocador de cendres de cronologia tardoromana. Segons el material localitzat, aquestes tombes es van datar de finals dels segles III i IV, atesa la presència de *terra sigil·lata Lucente*, africana A, africana A/D i també algun fragment de DSP. De tota manera, també cal assenyalar que aquesta tipologia de tombes no va més enllà del segle VI, ja que la desaparició de les *tegulae* impedeix la seva construcció (MORET 2006).

Pel que fa a les tombes de fossa simple, amb o sense coberta de lloses, se'n documenten dues, amb tota seguretat. D'una banda, la tomba 1 es troba tallada per una fossa en la qual s'ha dipositat un infant. I la tomba 3 també és una fossa, ja que no s'hi documenten lloses, ni material ceràmic. La peculiaritat d'aquest enterrament és el fet de trobar-hi tres individus enterrats, un dels quals és un infant. En el cas dels enterraments en fossa simple, la datació continua essent igual de complexa. Pel que fa als enterraments en fossa simple localitzats a Ca la Madrona, es relacionen amb les tombes de cista «pre-antropomorfa», d'una cronologia aproximada del segle VII (GARCIA I CERDÀ 1990).

CONCLUSIONS

Aquest jaciment arqueològic planteja moltes qüestions que s'hauran de resoldre un cop s'hagi excavat en la seva totalitat. En primer lloc, la distribució de les restes a la parcel·la ens fa pensar que corresponen a dos moments diferenciats d'ocupació d'un mateix espai. Inicialment, les sitges, les fosses d'extracció d'argila, les rases de vinya i el *lacus*, ens mostren la part rústica i fructuària d'una vil·la romana o d'un centre agrícola d'època alt imperial. La seva cronologia es podrà concretar millor amb l'estudi dels materials. Posteriorment, es documentaria la fase de necròpoli, un cop amortitzades les estructures productives.

De totes maneres, no es pot estudiar aquesta necròpoli de forma aïllada i s'ha de tenir en compte el marc en el qual es troba ubicada. La fi dels establiments rurals del món romà es va produir en un moment més tardà del que fins ara s'havia suposat. Aquests grans complexos arquitectònics rurals, senyorialis i aristocràtics, i alhora assentaments per a l'explotació agrícola i ramadera, són usats i reutilitzats fins ben entrat el segle VII. L'estudi d'aquestes construccions mostra una variada gamma de comportaments.

Hi ha diversos casos de sepultures que ocupen el sector d'una vil·la com, per exemple, l'Horta Farrerons de Premià de Mar (BOSCH, COLL, FONT 2005) o la vil·la dels Hospitals a la població del Morell (Tarragonès), on les estructures es van situar sobre diferents àmbits a partir del segle V. En el cas de la vil·la de Calípolis, a Vila-seca (Tarragonès), les tombes hi apareixen al segle IV i perduren fins al segle VII (MACIAS I Tuset 1996).

Hi ha altres jaciments on s'han documentat enterraments en relació amb una ocupació d'un sector de la vil·la, com en el cas de mas Manolo (Caldes de Montbui, Vallès Occidental) i la vil·la de l'Aiguacuit (Terrassa, Vallès Oriental). Mas Manolo era una àrea industrial, amb una terrisseria on es documentaren diversos forns, dipòsits i un magatzem de *dolia* en

un context des del segle I fins al VI, amb diverses fases evolutives d'ocupació. A l'extrem sud-oest del solar es va documentar una agrupació de sis enterraments corresponents a la darrera fase, un cop les estructures industrials ja estan amortitzades. Tots ells són amb coberta a doble vessant mixta, combinant *tegulae* amb lloses de pedra, alguns presenten una solera feta amb *tegulae* i llosetes. La datació proposada per aquestes tombes era dins els segles VI-VII, atès que s'allunyaven de la tipologia funerària pròpia del baix imperi (BARRASETES 2005).

Altres casos menys coneguts són el cas del Morer (Sant Pol de Mar, Maresme), on dins el sector de dipòsits, a la zona nord de l'explotació, hi ha emplaçades sepultures datades des del segle IV. L'aparició dels enterraments no suposa que l'assentament estigués en desús, sinó que en alguns àmbits havien canviat de funció. Aquest mateix fenomen, detectat a partir del segle IV, es detecta a Tolegassos i als Ametllers a Tossa de Mar.

La presència d'unes inhumacions o necròpolis ben cenyides a una o diverses parts d'una vil·la obliga a plantejar algunes qüestions. És possible suposar que una estructura arquitectònica original o aquells sectors remodelats podien continuar en ús, d'una manera o altra, tot i tenir la zona sepulcral propera a l'hàbitat. Alguns autors consideren que la presència de sepultures en algunes parts de la vil·la implica un desplaçament de la zona d'hàbitat, és a dir, l'antiga estructura de vil·la és abandonada i la població transportada a un altre lloc. En el cas d'aquest jaciment, ja veiem que les estructures agrícoles i artesanals es troben plenament en desús, en el moment de l'establiment de la necròpoli.

Una segona qüestió que s'haurà de resoldre és l'orientació i distribució d'alguns dels enterraments. Tot i que hem apuntat una possible explicació, s'haurà de continuar treballant sobre el tema. La datació de les restes és una qüestió que també s'haurà d'acabar de resoldre a partir de l'estudi dels materials arqueològics recuperats i l'anàlisi dels paral·lels. Finalment, la darrera tasca que se'ns planteja és determinar quina és la causa de l'elevat nombre d'individus que es sebolleix en cada una de les tombes. Una alta mortalitat en un moment determinat? Un continu aprofitament de les estructures a causa de la manca d'espai d'enterrament?

Les futures intervencions arqueològiques en aquest jaciment permetran completar les dades i interpretar els dubtes que s'han plantejat. En aquest sentit, la major part de restes localitzades durant les obres de les pistes d'atletisme, es troben concentrades a la part central del circuit, restaran protegides i podran ser estudiades en un futur.

NOTES

- 1.- La intervenció arqueològica ha estat dirigida per Lourdes Moret i Pujol i coordinada per Marc Bosch de Dòria. Han conformat l'equip de treball Arantza Guilera, Joan Calvet, Joan Guivernau (oficials d'arqueologia), Eulàlia Subirà i Jordi Ruiz (antropòlegs), Arnau Lleonart i Toni Roca (topògrafs), Isabel Parra i Dèvora Iglesias (restauradores) i Enric Ortega, Salvador Godàs i Jordi Serra (membres de la secció d'arqueologia del Museu Arxiu de Vilassar de Dalt).

BIBLIOGRAFIA

- ACHÓN, O. “Memoria del seguiment arqueològic a les obres del nou CEIP Francesc Macià i les pistes d'atletisme de Vilassar de Dalt (Maresme)”, Arqueociència Serveis Culturals (Manresa 2009). Inèdit.
- BARRASSETAS, E.; GARCIA, G.; OLIVARES, D.; VILA, G. “Memòria de la intervenció arqueològica realitzada a Can Solà del Racó. Matadepera, Vallès Occidental”, Arqueociència (1998). Inèdita.
- BOSCH, M.; COLL, R.; FONT, J. “La vil·la romana de Can Farrerons (Premià de Mar, el Maresme). Resultats de les darreres intervencions», *Tribuna arqueologia* 2001-2002 (Barcelona 2005).
- COLUMEL·LA, *De los trabajos del campo*. Edició a càrrec d'A. Holgado Redondo (Madrid 1988).
- GARCIA ROSSELLÓ, J.; CERDÀ MELLADO, J.A. «Una necròpolis tardo-romana a Ca la Madrona (Mataró, el Maresme)», *VI Sessió d'Estudis Mataronins*. Museu Arxiu de Santa Maria. Patronat Municipal de Cultura (Mataró 1990).
- Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya. MORENO, I.; ESQUÉ, M. Àrea de Coneixement i Recerca. Direcció General del Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya (2008).
- JIMÉNEZ MARZO, M. «Les necròpolis d'Iluro. Estat de la qüestió i cronologia», *XII Sessió d'Estudis Mataronins*. Museu Arxiu de Santa Maria. Patronat Municipal de Cultura (Mataró 1996).
- MACIAS, J.M.; TUSET, F. «Excavacions arqueològiques a la vil·la romana de Cal·lípolis (Vila-seca, Tarragonès)», *Tribuna d'Arqueologia* 1995-1996. Generalitat de Catalunya (1996).
- MENCHÓN i BES, J. «Arqueologia medieval i món funerari a les comarques tarragonines», *L'arqueologia de la mort. El món funerari a l'antiguitat a la Catalunya Meridional*, Citerior, 1 (Tarragona 1995).
- MORET PUJOL, L. “Memòria de l'excavació arqueològica realitzada al jaciment de Can Solà del Racó, parcel·les 31-34. Matadepera, Vallès Occidental”, Arqueociència. (2006) Inèdita.
- “Informe afectació de restes arqueològiques. Intervenció Arqueològica Preventiva subsidiària de la construcció de les noves pistes d'Atletisme de Vilassar de Dalt, el Maresme”, Antequem (Mataró 2009). Inèdit.

PREVOSTI i MONCLÚS, M. *Cronologia i poblament a l'àrea rural d'Iluro*. Premi Iluro de monografia històrica (Mataró 1981). Rafael Dalmau.

RIBAS i BERTRAN, M. *El poblament d'Iluro* (Mataró 1952).

SALES, J. «La necròpolis del Prat de l'Ori. La transició del món antic al món medieval a les terres d'Osona. Campanya del 2004 a la necròpolis tardoantiga i/o alt medieval del turó del Prat de l'Ori (El Brull, Osona)», *Monografies del Montseny*, 20. Amics del Montseny (2005).

RUIZ, J.; SUBIRÀ, M.E. “Memòria de camp de la intervenció de la Pista d'Atletisme a Vilassar de Dalt (Maresme)”, *Minoa Arqueologia i Serveis* (2009). Inèdit.

UBACH, P. *Memòries etno-arqueològiques*, L'Aixernador Edicions (Argentonà 1994).

Vista general de la necròpoli.

Tomba 2 amb una de les inhumacions.

Tomba de lloses amb ossos humans en superfície.